

Mária a Szentírásban.

Most, hogy Máriáról, Jézus anyjáról a róm. kath. egyház a testben való mennybeszállás dogmáját készítő elő, s ezzel a Mária istenné nyilvánítása útját egyengeti, az ember figyelme szinte önkéntelenül is az Írások felé fordul, hogy mit is mondanak azok Máriáról? Vajjon csakugyan oly magasán állott-e Mária Jézusnak és az ő tanítványainak szemében, a milyen magasra őt idők folyamán a katholicismus emelte s különösen a milyenre emelni készül most?

Tudjuk, hogy Máriáról a négy evangéliumon és az apostolok cselekedeteiről szóló könyvön kívül a többi újszövetségi irat meg sem emlékezik. Jele ez annak, hogy Mária nem igen foglalkoztatta az első keresztyének gyülekezeteit.

Legrégibb evangéliumunkban, Márkban egyetlen egyszer van Mária névleg megnevezve. Akkor is nagyon kedvezőtlen körülmények között. Márk 3. 31-35 (v. ö. Mt. 12, 46-50; Lk. 8, 19-21) elbeszéli, hogy a Názáretben lakó Mária és gyermekei eljöttek Kapernaumba Jézusnak látogatására. De mert Jézust éppen messiási működése közben háborgatják, s a vérség igényével el akarják vonni hivatása teljesítésétől, Jézus elutasítja őket. Az elutasítás indító okainak közelebbi vizsgálata nem tartozik most feladatom körébe, elég legyen csak arra utalnom, hogy Jézus az eke szarvára vetett kézzel nem nézhetett hátra, csak előre, nem is szolgálhatott két úrnak, csak annak az egynek, a kinek munkáját a vérség semmiféle s még oly természetes jogai alapján sem hagyhatta félbe. Az elutasításnak azonban Máriára nézve igen jellemző okát adja a 35. vers. Jézus maga állítja itt szembe anyját és testvéreit, mint hitetleneket, a hívő, vagy legalább az isten országa iránt érdeklődő környezettel. Tehát Jézus maga bizonyítja, hogy nemcsak testvérei (Ján. 7, 1-5), hanem az anyja is a hitetlenek közé tartozott. Világosan mutatja ezt ez a

mondása: „*Ime ezek az én anyám és az én testvéreim. Mert a ki az Isten akaratát cselekeszi, az az én fiú és nőtestvérem és anyám.*“ Mária tehát gyermekeivel együtt nem hitt az ő fiának Jézusnak isteni küldetésében, és Jézus szerint nem is cselekedte az Isten akaratját. Azok közé a hitetlenek közé tartozott tehát, a kik körében Jézus ama leverő igazság tudatára jutott, hogy még ő reá nézve is áll az, hogy senki sem próféta otthon (Mk. 6, 4. Mt. 13, 57. Lk. 4, 24. Ján. 4, 44).

Máriáról többé sem Márk, sem az ő nyomán haladó Máté és Lukács meg nem emlékezik. Csak egy helyet találunk még Lukácsnál, 11, 27-ben, ahol Jézus az ő anyjáról szól, de ekkor is csak hitelensége mellett tesz tanúbizonyságot. Nevezetesen amikor Jézus csodatételének láttára egy asszony felkiált: „*Boldog az a méh, a mely téged hordozott, s azok az emlők, a melyeket te szoptál!*“ Jézus anyjának ezt a magasztalását visszautasítja, mert ő a boldogságot egyedül csak az Istennel való helyes életviszony birtokában látja. Minthogy pedig Mária hitetlen volt s így nem volt az eljövendő messiási országnak örököse, boldognak sem volt mondható, mert Jézus szerint „*igenis azok a boldogok, a kik az Isten igéjét hallgatják és megtartják.*“ Mária pedig Jézus szerint ezek közé nem tartozott. S hogy Jézus közvetlen tanítványai szintén így ismerték Máriát, bizonyítja az, hogy róla többé meg nem emlékeznek.

Később azonban, bizonyosan a feltámadás után, úgy Mária, mint Jézus testvérei is — legalább a levélíró Jakab és Judás bizonyosan — a hívőkhöz csatlakoztak. Ezt bizonyítja Acta 1, 14. Ennek hatását kell látnunk János evangéliumában, ahol már csak a testvérek hitetlenek, de Mária hívő (7, 1–5), aki Jézus messiási hivatásáról és képességeiről meg van győződve (2, 5), bár ha nem is úgy, mint Jézus szeretné. S mint hívő, már ott van Jézus keresztyénél is (19, 25). Ez evangéliumban a Jézus eddigi elutasításait az anyjáról való gyöngéd gondoskodás felvételével enyhítették. De azért Mária még itt is mindig jelentéktelen személy.

Ámde a mikor apologetikus érdekből Jézus születésének, általában származásának a kérdését is tisztázni kellett, Máriával is többet foglalkoztak.

Máté evangéliumának elejére Jézus családfáját és származását első sorban a Dávidtól való eredés kimutatásának érdekében már bizonyosan igen korán odatették. Ez már az eredeti kéziratban is benne lehetett, mert „az Írások szerint“ való e bizonyítás Máté evangéliumának éppen oly jellemzője, mint Pálnak. Pál is meg volt győződve Jézusnak Dávidtól való származásáról, mert az Írások a Messiást Dávid sarjának mondták (Róm. 1, 3.) Ezért Jézus atyjának, Józsefnek, Dávid királylyal való egyenes ágú rokonságát s ez alapon Jézus dávidi eredetét úgy Máté mint Lukács kimutatja. De a családfában Máriáról még nincsen szó.¹⁾ Jézus dávidi származása tehát a családfa alapján nem vérségi, hanem csak jogi természetű, a mennyiben adoptio illetőleg házasság által való elismerés esete forog fenn. Máténál Mária még különben is teljesen háttérben áll. József a szereplő személy. Neki jelenti meg az angyal Mária csodálatos állapotát, de jellemző, hogy nem a fogamzás előtt, hanem már a terhesség ideje alatt, reá bizza a névadást, vele érintkezik akkor is, a mikor az egyptomi menekülés szükségét és a visszautazás lehetőségét tudatja, ő választja meg a család lakóhelyét is (Máté 1, 15—2, 23).

Hogy a régi hagyományban Mária mennyire háttérben állott s a Józseftől való származást mennyire természetesnek tartották, mutatja János ev. 1, 46 és 6, 42 is, a hol Jézus József fiának mondatik. Mutatja az evangéliumok legrégebbi szövege a syrsin. is, a hol Mt. 1, 16 így hangzik: „Jakab nemzette Józsefet, József pedig, a kinek Mária, a hajadon, el volt jegyezve, nemzette Jézust, ki Messiásnak neveztetik.“²⁾ Itt tehát a Dávidtól való származás levezetése és kimutatása következetes, de a természetfeletti származás van kizárva.³⁾ De azért a Jézus csodás fogantatása is el van már e szövegben is beszélve.

Miként látjuk, Mária még Máténál sem olyan alak, a ki

¹⁾ Lk. 1, 36 alapján, 1, 5-re való tekintettel Máriát nem Dávid, hanem Áron törzséből valónak kell tekintenünk.

²⁾ V. ö. Gregory, Prolegomena 528. a 13. 69. 124. 346. minuscularis codexekben és a cod. K.-ban szintén így.

³⁾ V. ö. Acta 10, 35. 3, 28. 2, 22, 30. Apoc. 5, 5. 22, 16. Róm. 9, 5.

előtérben állana. Csak Lukácsnál válik ilyenné. De itt is csak az egyik hagyományban. Lukács ugyanis, a ki evangéliuma bevezetése szerint — akár írásban, akár szóban éltek azok, — gyűjtögette és úgy jegyezte fel a Jézusra vonatkozó hagyományokat, Jézus származására vonatkozólag kétféle történetet ismert. Az egyik, a régibb, mert különösen első részében egyszerűbb, a második fejezetben van elbeszélve, 2, 1–52. Ebben Mária alakja még szintén nem valami jelentékeny. Még itt is József a főszemély. Mária mit sem tud fiának csodálatos hivatásáról, csakúgy mint férje József sem. Mert nem a szülők, hanem a külső világ veszi az isteni kijelentést a gyermek messiási hivatásáról. A szülők csak álmélkodva jegyzik meg a Jézus körül történt eseményeket és a reá vonatkozó jóvendöléseket: 2, 19, 33, 50. Elnevezését sem viszi vissza ez a hagyomány sem József, sem Máriára, hanem csak általánosságban mondja, hogy elneveztetett. Az különben kétségtelen dolog, hogy itt zsidó keresztyén hagyománnyal állunk szemben, mert Jézus szülei a törvényt pontosan megtartják (2, 22, 39, 41), amire Máté még nem terjeszkedett ki.

Máriának az eddigtől teljesen elütő képét mutatja a Lukács evangéliuma első fejezetében közölt hagyomány, a mely kétségtelenül már a mindenben hívő, s a fia isteni hivatásával teljesen tisztában lévő Máriáról van alkotva. Itt Mária már tényleg ki van emelve a közönséges halandók sorából, s bár még itt is kételkedik, bizonyságok után jár (1, 39), de ő maga hirdeti a születendő gyermeknek s önmagának a dicsőségét (1, 46–55). Itt József már egészen háttérbe szorul s bárha nem Mária dicsősége, hanem Jézus isteni származása e történetnél a főgondolat, mégis bizonyság ez arra, hogy már az első század végén megindult a Mária különös tisztelésének ama folyamata (1, 48), a melynek koronáját a pápa most Mária testi menybemenetelének a dogmájával készíti feltenni. Pedig az újszövetség Máriát nem mutatja olyannak, aki testben szállhatott a mennybe, mert nemhogy hitnek tárgya lehetne, de még csak hívő sem volt, legálább Jézus életében bizonyosan nem.

Raffay Sándor.